

"Ey iman edənlər! Sizdən əvvəlki-lərə fərz qilındığı kimi, sizə də oruc tutmaq vacib edildi ki, bəlkə (pis əməllərdən) çəkinəsiniz" (əl-Bəqərə, 2/183).

Oruc ibadətine, demək olar ki, bütün dinlərdə və inanclarda rast gəlinir. Əhdi-Ətiqədə (Tövratda) oruc ibadəti "Canlarınıza cəfa verəcəksiniz" əmrinin icra olunması, yaxud Kral Davudun etdiyi kimi, Tanrıya duadan əvvəl bir hazırlıq ritualı kimi başa düşülür. Həqiqi oruc pisliliklərdən uzaq durmaq, təvazökar olmaq, məzlumlara və düşkünlərə yardım əlini uzatmaq kimi yaxşı əməllərlə səciyyələndirilir: "Baxın, oruc tutduğunuz gün siz istədiyinizi edirsiniz, təbəələrinizi sıxışdırırsınız, orucunuzu savaşa keçirirsiniz. Səsinizi ucalara çatdırmaq üçün belə oruc tutmaq olmaz... Mənim istədiyim oruc **yediyiniz çörəyi acla bölüşdürmək, yurdsuz kasıbları evinizə gətirmək deyilmi?.. Çılpaq görəndə geyindirmək, yaxınlarınızdan köməyinizi əsirgəməmək deyilmi? Məhz onda şəfqət kimi nurunuz saçacaq, tezliklə şəfa tapacaqsınız...Rəbbin izzəti sizə arxa olacaq. O vaxt Rəbbi köməyə çağıracaqsınız, Rəbb cavab verəcək!**" (Tövrat, Yeşaya, 58/3-8)

İlahi rəhmətlə ilahi məhəbbət arasında axirət nöqtəyi-nəzərindən mənə yaxınlığı vardır. Quranda Allah yaxşılıq etmə, pisliliklərdən çəkinmə, səbr, təvəkkül, maddi və mənəvi təmizliyə yüksəlmə kimi xüsusiyyətləri layiqli bəndələrinin müsbət keyfiyyətləri kimi təqdir edir. Qanunun hüdudlarını aşma, paxıllıq, təfriqçilik, nankorluq, zülm, təbəbbür, mə-nəm-mənəmlik, inancsızlıq, israfçılıq, əxlaqsızlıq və s. kimi mənfi xüsusiyyətləri isə pisləyərək şərəfli qullarını ondan uzaq durmağa çağırır. Bütün bunlara baxmayaraq, özünü Allahın qulu sayan hər bir kəs Onun rəhmətindən ümid kəsməsi tövsiyə edilmir. Çünki Allahın rəhməti hər şeyi əhatə edib.

Oruc fars dilindəki "ruze" kəlməsinin türkçələşmiş variantıdır. Ərəbcəsi "saum" və "sıyem"-dir. Bu söz "bir şeydən uzaq durmaq, özünü bir şeydən saxlamaq, mane olmaq" mənasında işlənir. Fiqh termini olaraq imsak vaxtından iftar vaxtına qədər bir məqsəd uğrunda şüurlu olaraq yemək-icməkdən uzaq durmaq deməkdir.

Müsəlmanların ramazan ayında oruc tutmaları fərz qılınmışdır:

"Sayılı günlər olaraq (oruc sizə fərz qilındı)! Fəqət içərinizdən xəstə və ya səfərdə olanlar varsa, (tutmadığı günlərin) sayı qədər başqa günlər(də oruc tutsun)! Oruca gücü yetməyənlərin üzərinə isə (tutmadıqları hər gün üçün) bir fəqirin (bir günlük) yeyəcəyi qədər fidyə düşür. Kim könüllü olaraq bir xeyir iş görərsə, bu onun üçün daha yaxşı olar. Bilsəniz oruc tutmaq sizin üçün nə qədər xeyirlidir!" (əl-Bəqərə, 2/184).

Gəlin, əvvəlcə "ramazan" sözünün bezi tarixi-etimoloji xüsusiyyətləri haqqında bezi məqamlara nəzər salaq: "Günəşin qum və daşları çox qızdırması", "çox isti yerdə ayaqyalın gəzərkən ayaqların yanması", "günün çox isti olması"

Ruhumuzun oruca ehtiyacı var

mənalarını daşıyan "ramaz" məsərin-dən, yaxud "günəşin güclü istisindən həddən artıq çox qızmış yer" mənasında "ramza" sözündən törəyən **ramazan** hicri-qəməri təqviminin şaban ayından sonra, şəvval ayından isə əvvəl gələn doqquzuncu ayının adıdır. "Yayın sonu və payız fəslinin əvvəllərində yağış yer üzünü toztorpaqdan təmizləyən yağış" mənasında olan "ramazi" kəlməsindən törədiyi də ehtimal edilir.

Ramazan ayı İslamdan öncə *ərəbi-baidə* dövründə "deymur", yaxud "zeymur" adlandırılırdı və il bu ayla başlanırdı. *Ərəbi-aribə dövründə* isə "nətiq", yaxud "nəfiq" adları ilə adlandırılıb. Məhz ramazan şəklində adlandırılması ərəbi-müstəribə dövrünə təsadüf edir. Bəzi qaynaqlarda bu adların miladi V əsrin başlanğıcında Hz.Peyğəmbərin beşinci babası Kilab ibn Mürre tərəfindən müəyyən edildiyi bildirilir.

Haşiyyə. Ərəb milli ənənəsinə görə, tarixi baxımdan ərəblər iki böyük qismə ayrılır: a) ərəbi-baidə və b) ərəbi-baqiyə. Birinci qrupa daxil olanlar tarixin qədim dövrlərində yaşamış və müxtəlif səbəb-

şın yer üzünü yuyub təmizlədiyi kimi, ramazan orucunun da möminləri günahlardan yuyub təmizlədiyi kimi iddialar da vardır.

Qurani-Kərimdə adı keçən və yüksək dəyərləndirilən Ramazanın insanlara doğru yolu göstərən və haqqı batıldən ayıran bir ay olduğu göstərilir. Quran məhz bu ayda nazil olub. Ramazan ayının fəziləti, onun müddəti və bu aya aid ibadətlərlə bağlı Rəsuli-Əkrəmdən rəvayət olunan bir çox hədislər vardır. Allah Rəsulu "mübarək ramazan ayı"nın gəlişi ilə cənnət qapılarının açılıb cəhənnəm qapılarının bağlandığını söyləyir. Əvəzini Allahdan gözləyərək ramazan orucunu tutan kəsin keçmiş günahları bağışlanar. Səbr, ibadət, rəhmət, məğfirət və bərəkət ayı kimi qəbul edilən, böyük həyəcanla qarşılanan ramazanın bir sıra üstün xüsusiyyətləri vardır. Məsələn, Qurani-Kərim bu ayda nazil edilib. Min aydan daha xeyirli olan Qədr gecəsi də bu aydadır; İslamın beş şərtindən biri olan oruc ibadəti ramazan ayına aiddir və s.

İslam dünyasında hər zaman sevincle qarşılanan ramazan ayına xas bir çox di-

İdris Abbasov

bir az daha sıxıntılı olduğu üçün Allah orucun fərz (vacib) qilındığını bildirərkən, psixoloji rahatlığı təmin edən bir üslub işlətməmiş, oruc tutmanın öncəki ümmətlərə də fərz qilındığını bildirməklə yanaşı, ayrıca orucu daha sıxıntılı edən iki durumu (xəstəlik və səfərdə olma) üzrlü saymışdır.

Oruc riyakarlıqdan uzaq bir ibadət növüdür. Cənnətin "rəyyan" adlı qapısından girmə haqqı oruc tutanların mü-kafatının müqəddiməsi sayılır.

Oruc nəfsin istəklərindən iradi olaraq uzaq durma olması cəhəti ilə bir iradə təliminə, aclıq və susuzluğun verdiyi sıxıntıya dözmə cəhəti ilə də bir səbr təliminə dayanır. İnsan həyatda uğur qazanması üçün iradə hakimiyyəti və çətinliklər qarşısında dayana bilmə gücü önəmli rola malikdir. Oruc insanı maddi zövq və şəhvetlər ardınca süründürən, Allahın haqlarına riayət edə bilmədiyi üçün özünə işkəncə verməsinə, insanların haqlarına riayət edə bilmədiyi üçün onlara zülm etməsinə səbəb olan nəfsi-əmmarəni təskin etmənin (sakitleşdirməyin) bir əlacı, ifratçılıqları səngitmənin bir çarəsidir.

Hz.Əli (ə.s.) buyurur:

"Oruc yalnız yemək-icməyi tərk etmək demək deyil. Oruc Allah-Təalanın bəyənmədiyi bütün şeylərdən uzaq durmaqdır"

Allah-Təalanın "Mükafatını mən verəcəyəm" buyurduğu yeganə ibadət orucdur. Allah naminə edilən heç bir fədakarlıq qarşılıqsız qalmayacaq. Allaha iman etmək və mükafatını Ondan gözləmək hər bir ibadətin səhihlik şərtidir.

Qoy söz aparıb-gətirənlər, ara vuranlar, paxıllar, yalan-yanlış söyləyib aranı qatanlar, dedi-qodu yaradıb fitnə-fəsad çıxaranlar, təfriqçilər, bir sözlə, qəlbi iman və inancdan, şəfqət və mərhəmətdən uzaq olanlar bilsinlər və agah olsunlar ki, onların yeyib-icməyi tərk etməsinə Allahın ehtiyacı yoxdur. Onlar artıq Uca Yaradanın ümumbəşəri rəhmət cazibəsindən çıxmış, qurtuluş qapıları onların üzünə bağlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vəsaitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyəsi əsasında hazırlanıb.

lərdən yox olub getmişlər. Bu barədə məlumatlara ərəb şəirində və qaynaqlarında öz əksini tapmış əfsanələrdə rast gəlmək mümkündür. Ad, Səmund, Mədyen, Tasm Amalika, Casim qövmləri ərəbi-baidənin başlıca qollarıdır. Bu qövmlər Ərəbistanda müxtəlif dövlətlər qurmuş və hakimiyyətlərini Suriya və Misirə qədər genişləndirmişlər. Ərəbi-baqiyə isə soyları davam edən ərəblərdir. Bunlar iki ana qola ayrılır: 1) ərəbi-aribə və 2) ərəbi-müstəribə. Bu təsnifatın izlərinə Tövratda rast gəlinir. Tövratin Yaradılış bölümünün 10-cu fəslində Sam oğullarının iki müxtəlif qoldan gəldikləri, onlardan birinin Ərəbistanın cənub-qərb (aribə), digərinin isə orta və şimal qövmlərini meydana gətirdiyi və sonuncuların ibranilərə daha yaxın tayfa olduqları bildirilir. Bu təsnifat dil və mədəniyyətdən qaynaqlanır. Cənubi Ərəbistanın dili inkişaf edərək klassik ərəb dilinə çevrilən Şimali Ərəbistanın dilindən fərqlidir. Yeni cənubu ərəb dili başqa bir əlifba ilə yazılır və həbəş dili ilə qohumluq əlaqəsinə malikdir. Qəhtanilər adı verilən ərəbi-aribə qəbilələrinin ana vətəni Yəməndir. Mənşə etibarilə ərəb olmayan və sonradan ərəbləşən qəbilələr ərəbi-müstəribə adlanır.

Ramazan sözünün mənşəyi ilə bağlı olaraq oruc tutulan bu ayda orucun hə-rəti ilə günahların yandığı, payızda yağı-

ni və sosial mahiyyətli ənənələr formalaşmış. Məscidlərdə ehyə gecələrinin keçirilməsi, iftar süfrələrinin açılması, ehtiyacı olanlara əl tutulması, ramazana məxsus yemək növlərinin hazırlanması və s. kimi hazırlıqlar bu gün də varlığını qoruyub saxlamışdır.

Hüquqa riayət baxımından xalqı və Haqqı bir-birindən ayırmaq münasib sayılmadığı kimi, xalq ilə münasibətlərin Haqqı maraqlandığını qulaq ardına vurmaq da mümkün deyil. Peyğəmbərimizin **"İnsanlara təşəkkür etməyən Allaha şükr etməz", "Mərhəmət etməyə-nə mərhəmət olunmaz", "Haqqında üç qonşusunun müsbət şahidlik etdiyi şəxsi Allah bağışlamışdır"** kimi ifadələri bu əlaqəyə işarə edir.

İnsanlar arasındakı çəkişmələrin, qovğaların başlıca səbəblərindən biri insanların iştah və şəhvetlərini əndazəsiz təmin etməyə çalışması və bəlkə də bu məqsədi reallaşdırmaqdan doğan maldövlət ehtiraslarıdır. Oruc təkcə iştah və şəhveti cilovlamaq olmayıb, eyni zamanda dili pis və çirkin sözlərdən qorumaqdır.

Oruc Peyğəmbərimizin hicrətindən bir il yarım sonra şaban ayının onuncu günü fərz qılınmış və İslamın beş şərtindən biri sayılır. Orucun fərz qilındığını bildiren ayələr mövcuddur.

Oruc tutmaq digər ibadətlərə nəzərən